

Waarom geschiedenis van het economisch denken?

Robert Scott Gassler en Bert Mosselmans

In deze bijdrage vragen we ons af waarom we de geschiedenis van het economisch denken eigenlijk nodig hebben. We stellen immers vast dat de belangstelling voor dit vakgebied tanende is. Uit een aantal episodes uit de geschiedenis van het economisch denken trachten we lessen te trekken. We bespreken de problematiek rond het egoïsme van de 'homo economicus', de rol van veilingmeesters in de theorie van het algemeen evenwicht, het ontstaan van de Phillipscurve, de eerste curven van vraag en aanbod en de huidige recessie. We besluiten onder meer dat kennis van de geschiedenis van het economisch denken economisch dogmatisme kan bestrijden, tijdverlies kan voorkomen, vergeten inzichten kan bovenhalen, de vooruitgang van de economische wetenschap kan bevorderen en misschien zelfs oplossingen bieden voor hedendaagse economische problemen.

1 Inleiding

In de vroege zeventiger jaren van de vorige eeuw maakte het bibliotheekwezen werk van de informatisering van de catalogi. De computerfreaks bedachten een snelle en eenvoudige manier om boeken te catalogeren door de titelwoorden te herschikken; het systeem heette 'KWIK' of 'Key Word in Context'. Zo zou het boek *Economic History of India* onder de noemers 'economic', 'history' en 'India' voorkomen (waarbij we hier vermoeden dat, zelfs toen al, computers geprogrammeerd waren om het woordje 'of' te negeren). Het grote probleem bij de invoering van het systeem 'KWIK' was het gebrek aan communicatie met de bibliothecarissen. Zo wisten de computerdeskundigen niet dat, al in 1900, enkele bibliothecarissen geëxperimenteerd hadden met een 'catchword' systeem van catalogisering. Dit experiment faalde om vanzelfsprekende redenen: wat gebeurt er bijvoorbeeld met een boek getiteld *The Golden Bough*, of *Rommel Drives on*

Deep into Egypt? Op basis van de titelwoorden kan je niet uitmaken dat het eerste werk handelt over wereldreligies, en dat het tweede boek een verzamelbundel poëzie is.

Het geloof in een voortdurend voortschrijdende, lineaire vooruitgang van de wetenschap vindt weinig aanhang meer bij wetenschapshistorici, -filosofen en –sociologen. Maar soms wekken economen op zijn minst de indruk dat ze nog steeds menen dat de economische wetenschap een rechtstreekse lijn van vooruitgang heeft gevolgd sinds haar ontstaan in 1776. Sam Bowles heeft ooit opgemerkt dat handboeken in gevorderde natuurkunde bol staan van verhalen van beroemde experimenten uitgevoerd door beroemde wetenschappers. Hij heeft toen getracht om soortgelijke verhalen te ontdekken in handboeken economie, helaas zonder succes.¹ Klaarblijkelijk heeft de economische professie de vraag van George Stigler (1969), “Does Economics Have a Useful Past?”, negatief beantwoord. Indien de economische wetenschap de waarheid steeds beter benadert, dan is hedendaagse theorie altijd beter dan de theorie uit het verleden. Anders uitgedrukt, de geschiedenis van het economisch denken is een opsomming van mislukkingen en vergissingen (Boulding 1971, p. 232):

The student first learned what was wrong with Adam Smith and all the things in which he was wrong and confused, then went on to learn what was the matter with Ricardo, then what was the matter with John Stuart Mill, and then what was the matter with Marshall. Many students never learned anything that was right at all, and I think emerged from the course with the impression that economics was a monumental collection of errors.

Dertig jaar geleden was geschiedenis van het economisch denken een verplicht vak in de meeste, zo niet alle doctorale opleidingen, naast micro-economie, macro-economie, wiskunde en econometrie. Vandaag wordt de wiskunde verondersteld, en is de geschiedenis van het economisch denken haast volledig verdwenen. Ook in bachelorprogramma's verschijnt het onderwerp minder en minder, wat wellicht de tanende belangstelling voor het 'liberal arts and sciences' perspectief illustreert.²

¹ Gintis (2009), p.xvi.

² In de Verenigde Staten verwijst 'liberal arts' naar de studie van onderwerpen die een doel op zichzelf vormen, en dus niet gebeurt in functie van een specifieke beroepsopleiding: bijvoorbeeld natuurkunde in plaats van ingenieurswetenschappen, biologie in plaats van geneeskunde, kunstgeschiedenis in plaats van praktiserende kunsten, en economie in plaats van bedrijfskunde. In het eerste domein kan de student vragen stellen die veel breder zijn dan mogelijk is in het tweede domein.

Niet enkel de geschiedenis van het economisch denken is genegeerd; andere hedendaagse perspectieven ontsnappen ook aan de aandacht van ‘mainstream’ economen.³ We maken hier een onderscheid tussen ‘neoklassieke’ en ‘moderne’ economie. ‘Neoklassieke economie’ verwijst naar de stroming die ontstond met de publicatie van Léon Walras’ *Eléments d’économie politique pure* rond 1870, vervolgens haar hoogtepunt bereikte in de jaren 50 met de publicatie van de theorema’s van Arrow en Debreu, om ten slotte wat achteruit te gaan in de jaren 1970, evenwel zonder haar dominantie te verliezen. Dit perspectief wordt nog steeds onderwezen in de handboeken van de bachelorstudent. In afwezigheid van een betere benaming verwijst de ‘moderne economie’ naar een amalgaam van benaderingen die sinds die jaren 70 hun opgang maakten: onder meer behaviourisme, experimentele economie, economie van het geluk, neuro-economie, informatie-economie, speltheorie, mechanism design, public choice, nieuw-institutionalisme en endogene-groei-theorie. Naast de ‘neoklassieke’ en de ‘moderne’ economie verwijst de ‘heterodoxe economie’, eveneens een vergaarbak van verschillende benaderingen, dan weer in toenemende mate naar een derde perspectief. Sommige van deze benaderingen komen voort uit oudere tradities, andere zijn meer radicale versies van moderne benaderingen. In deze groep ontmoeten we bijvoorbeeld het kritisch realisme, postmodernisme, economie als retoriek, feminisme, humanisme, socio-institutionalisme, evolutionaire economie, post-Keynesianisme, sociale economie, zwarte economie, Marxisme, postcolonialisme, radicale economie, Sraffaanse economie, Oostenrijkse economie en Georgist economics.⁴ Lee geeft aan dat ‘mainstream’ economen zo goed als nooit verwijzen naar deze literatuur, terwijl heterodoxe economen eerder naar de mainstream verwijzen dan naar zichzelf.⁵ Daarenboven is algemeen bekend dat economen een volledig gebrek aan kennis in en belangstelling voor andere disciplines vertonen (behalve voor wiskunde en natuurkunde).

In hetgeen volgt bespreken we een aantal voorbeelden van situaties waarin de kennis van de geschiedenis van het economisch denken zou geholpen hebben, en waarbij het gebrek aan deze kennis de vooruitgang heeft belemmerd, zowel binnen als buiten de economische wetenschap.

³ We gebruiken hier de terminologie van Landreth & Colander (2002).

⁴ Voor meer informatie over deze stromingen verwijzen we naar: www.eaepc.org, www.icapec.org en www.paecon.net.

⁵ Lee, F. S. (2009), p. 13 en voetnoot 13.

Voorbeeld 1: de ondeugden van het egoïsme

In het verleden hebben tegenstanders van de economische wetenschap een karikatuur gemaakt van de ‘homo economicus’ en vooral ook van de mate waarin economen ‘geloven’ dat dit een accuraat en compleet mensbeeld is. Dit gold bijvoorbeeld in de 19de eeuw, toen katholieke anti-economen de economische wetenschap verketterden omdat ze de mens zou reduceren tot een uitsluitend op eigenbelang gericht individu dat geen ‘hogere’ normen en waarden erkent.⁶ Net als alle andere wetenschappen heeft de economie een slechts beperkte kijk op de wereld. Een model is steeds beperkter dan de werkelijkheid, er vallen altijd elementen buiten beschouwing. Een econoom die de samenleving analyseert vanuit het perspectief van het eigenbelang, hoeft daarom niet noodzakelijkerwijs een immoreel individu te zijn.

Zo is één van de meest hardnekkige misverstanden, zowel bij economisten als bij niet-economisten, dat de zogenaamde vader van de economie, Adam Smith, egoïsme beschouwde als een ‘way of life’. Dit deed hij niet, zelfs niet in de economische wetenschap. In de vroege jaren 80 werd er een conferentie over bedrijfsethiek gehouden aan de University of North Carolina te Chapel Hill. Terloops vermeldde een bedrijfseconoom dat Adam Smith meende dat mensen egoïstisch waren, maar dat vrije markten toelieten aan mensen om handel te drijven met als doel ‘het hogere goed’. Eén van de co-auteurs van deze tekst (Scott, diegene die oud genoeg is om daar te zijn geweest) heeft toen een minilezing van twee minuten gegeven, die begon met het verschijnen van het woord ‘frequently’ in de beruchte passage van de ‘invisible hand’⁷ en eindigde met het citaat in *Theory of the Moral Sentiments*.⁸ De voorzitter van de sessie bedankte hem na afloop voor deze uiteenzetting. Wellicht is er sindsdien weinig vooruitgang geboekt in het wegwerken van de misverstanden rond het denken van Adam Smith. Het zogenaamde ‘das Adam Smith Problem’ – hoe de uitspraken van *The Wealth of Nations* en *The Theory of Moral Sentiments* met elkaar

⁶ Zie bijvoorbeeld Charles de Coux en Charles Périn als anti-economen in Leuven. Pas Victor Brants (1856-1917) zal de economische wetenschap op een ernstige manier benaderen vanuit katholiek oogpunt.

⁷ Adam Smith (1937), p. 423: “By pursuing his own interest he frequently promotes that of the society more effectually than when he really intends to promote it.”

⁸ “Smith took a completely new direction, holding that people are born with a moral sense, just as they have inborn ideas of beauty or harmony. Our conscience tells us what is right and wrong: and that is something innate, not something given us by lawmakers or by rational analysis. And to bolster it we also have a natural fellow-feeling, which Smith calls “sympathy”. Between them, these natural senses of conscience and sympathy ensure that human beings can and do live together in orderly and beneficial social organizations.”

in overeenstemming te brengen – vormt nog steeds een strijdpunt onder kenners van het denken van Smith.

Dit probleem heeft geen ideologische bias. Neem bijvoorbeeld de University of Chicago, waarvan men zou verwachten dat de studenten er zouden leren dat Smith een groot liefhebber was van zakenmensen. Nochtans was het Thomas Sowell, promovendus van Chicago, die aan de studenten van zijn cursus ‘geschiedenis van het economisch denken’ extra punten beloofde indien ze in het werk van Smith ook maar iets konden vinden waaruit een positieve appreciatie van zakenmensen bleek. Nooit heeft een student hierdoor extra punten gekregen, maar menigeeen heeft wel *The Wealth of Nations* aandachtig gelezen.

Uit dit voorbeeld kunnen we twee conclusies trekken. Ten eerste, het is geen probleem voor een econoom om te geloven in liefde, altruïsme, patriottisme, werken aan het ‘hogere goed’ enzovoort zonder daarom zijn toevlucht te moeten zoeken in allerlei krampachtige redeneringen: altruïsme is niets anders dan een zoektocht naar status, liefde is enkel de maximalisatie van Z : een ongespecificeerde functie besproken zonder referentie naar altruïsme of egoïsme. (Becker 1976, 1996). Doorgaans duren pogingen om altruïstische motieven te reduceren tot niet-altruïstische veel langer dan het simpelweg bovenhalen van het scheermees van Ockham en te besluiten dat “soms houden mensen van elkaar, soms haten ze elkaar”. Bijvoorbeeld, het heeft jaren geduurd alvorens Gary Becker tot de ontdekking kwam dat mensen binnen een bepaalde familie wel degelijk van elkaar houden, en dat dit feit economische betekenis zou kunnen hebben (Becker 1981). Aan de andere kant presenteert David Collard (1978) een lezing van de geschiedenis van het altruïsme in het economisch denken, en geeft Jeremy Mercer (2009) in zijn leesbare beschrijving van ontwikkelingen in de behaviouristische economie aan dat rationaliteit best de notie van liefde kan omvatten. Wie dit ontkent, dreigt vanuit dogmatisch perspectief de wetenschap te bestrijden en zo de vooruitgang te belemmeren.

De tweede conclusie is de volgende: als je een beroemd econoom wordt, moet je nooit meer dan één boek schrijven. Het nageslacht onthoudt toch nooit meer dan dit ene boek. De voorbeelden hier zijn talrijk, met klinkende namen als Smith, Marshall, Walras en natuurlijk Keynes.

Voorbeeld 2: veilingmeesters zijn tijdverlies⁹

Wie over Adam Smith spreekt, vermeldt in één adem doorgaans ook de ‘onzichtbare hand’. Hoewel iedereen zijn eigenbelang nastreeft, is het alsof

⁹ Deze sectie is gedeeltelijk gebaseerd op Gassler (2007).

een ‘onzichtbare hand’ die individuele belangen op elkaar afstemt om tot een maatschappelijk optimum te komen. In het werk over algemeen evenwicht van Léon Walras is die rol weggelegd voor een veilingmeester, die de economie in voortdurende rondes van ‘tâtonnement’ naar het algemene evenwicht leidt. De veilingmeester roept een set van prijzen uit voor alle in de economie beschikbare goederen en productiemiddelen. Op basis hiervan maken individuen hun aankoop- of verkoopbeslissingen. Indien het aggregaat van deze beslissingen niet tot een evenwicht leidt in alle markten, roept de veilingmeester nieuwe prijzen af, rekening houdend met de relatieve onbalans tussen vraag en aanbod. In zekere zin is die veilingmeester dus de mogelijkheidsvoorwaarde van het algemeen evenwicht.

Toen Scott in 2003 per trein terugkeerde van de EAEPE conferentie in Maastricht, raakte hij in gesprek met een aantal van de deelnemers. Tot zijn grote verbazing gaf Robert Delorme aan dat het begrip ‘veilingmeester’ helemaal niet opduikt in de *Elements* van Walras. Bij zijn thuiskomst spoedde Scott zich naar de bibliotheek om dit verhaal te verifiëren door de Franse versie (1988) te vergelijken met de Engelse vertaling (1954). Het Franse woord voor veilingmeester is *commissaire-priseur*, maar in de *Elements* vinden we de woorden *courtier* (makelaar) en *crieur* (schreeuwer, door Jaffé in het Engels vertaald als ‘crier’). Het beeld is hier duidelijk niet dat van een veilinghuis, maar wel van een goederenmarkt, en het gebruik van de term is duidelijk heuristisch en niet centraal in de wiskundige bewijsvoering (zie Kregel (1995) voor een meer interessante interpretatie).

Scott was dolgelukkig om dit inzicht te verwerven, maar ontdekte korte tijd later dat dit verhaal welbekend was in de geschiedenis van het economisch denken, zelfs in de Angelsaksische wereld. Voor het eerst gepopulariseerd door Axel Leijonhufvud (Kirman 2006, p. xv; Tesfatsion 2006, p. 176n), bereikte het een hoogtepunt in de jaren 70, toen doctoraatsstudenten onrustig rondliepen met de sceptische vraag “Waar is de veilingmeester?” Heden ten dage lijkt deze vraag veel minder belangrijk: Katzner (2006) bespreekt de theorie van het algemene evenwicht zonder ooit te beweren dat Walras de veilingmeester heeft uitgevonden.

Hoe veel verloren moeite heeft die zoektocht naar, of de uitwerking van, die niet-bestaande Walrassiaanse veilingmeester wel niet gekost? Willem Buitter argumenteert dat de dynamisch-optimalisatie versie van de veilingmeester de moderne macro-economie dertig jaar achteruit heeft geholpen, waarbij de veilingmeester tevens als alwetende centrale planner optrad (Buitter 2009).

De moraal van het verhaal is dat de studie van te veel wiskunde, ten koste van het economisch denken, contraproductief kan zijn. Zoals Boulding (1970, p. 115) opmerkte: “Mathematics in any of its applied fields is a

wonderful servant but a very bad master”. Hieruit volgt verder dat zelfs de intuïtie van grote economen, zoals John Maynard Keynes, Gunnar Myrdal, Thomas Schelling of Boulding zelf, vaak vooruitloopt op de wiskunde van hun tijd. Deze economen waren meesters die wisten wanneer ze niet meer konden rekenen op hun dienaar.

Voorbeeld 3: De Phillipscurve

De ‘wet van Stigler’ verwijst naar het fenomeen dat wetenschappelijke theorieën haast nooit vernoemd zijn naar de persoon die ze heeft opgesteld. Uiteraard is deze wet niet opgesteld door George Stigler zelf. Als we Wikipedia mogen geloven, heeft de wet zijn naam te danken aan Stephen, de zoon van George.¹⁰ Stigler publiceerde in 1973 evenwel een artikel in *Journal of Political Economy*, een tijdschrift waarvan hij destijds editor was, genaamd “I Discovered the Phillips Curve”. Jacob Mincer had namelijk een artikel ontdekt van Irving Fisher (1926) dat 32 jaar vooruitliep op de bevindingen van Phillips, en hij had het doorgegeven aan George.

Hoofdstuk 21 van Keynes’ *General Theory* is in feite ook een voorloper. Keynes bespreekt in het kader van de kwantiteitstheorie de mogelijkheid dat wijzigingen in de geldhoeveelheid niet alleen nominale gevolgen hebben maar ook effecten op reële variabelen, zoals output en werkgelegenheid (Keynes 1936, p. 296):

“Having, however, satisfied tradition by introducing a sufficient number of simplifying assumptions to enable us to enunciate a Quantity Theory of Money, let us now consider the possible complications which will in fact influence events:

The wage unit will tend to rise, before full employment has been reached.”

Hoewel correcte toewijzing (en erkenning) van groot belang is voor academici, is dit niet de voornaamste les die we uit deze geschiedenis kunnen trekken.¹¹ Toen Hicks zijn synthese maakte van Keynes en Walras, heeft hij het kleine detail omtrent gelijktijdige werkloosheid en inflatie

¹⁰ Stigler’s law of eponymy, http://en.wikipedia.org/wiki/Stigler's_law_of_eponymy.

¹¹ Tieben (2009) wijst er terecht op dat het niet enkel een kwestie van naamgeving per se is. Economische ‘wetmatigheden’ zoals de wet van Say kunnen op talrijke verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Een meer recent voorbeeld is de zogenaamde ‘Tobin tax’: Tobin wilde belasting heffen op financiële transacties om meer stabiliteit te brengen in de internationale financiële wereld. De antiglobalistische beweging nam die ‘Tobin tax’ over, weliswaar met de toevoeging dat de opbrengst van die belasting besteed dient te worden aan economische ontwikkeling. Tobin heeft afstand genomen van die interpretatie van ‘zijn’ belasting, omdat hij enkel financiële stabiliteit voor ogen had.

achterwege gelaten. Toen Phillips zijn artikel schreef over de relatie tussen werkloosheid en (loon)inflatie, werd dit gezien als een interessante anomalie die evenwel niet centraal stond voor de Keynesiaanse economie. De verklaring hiervoor is haast zeker de context van de Grote Depressie waarin de Keynesianen zijn opgegroeid. Hun doelstelling was het vermijden van een nieuwe depressie, zodat het voorkomen van inflatie niet voorop stond in hun denken. Individuen hebben de neiging om zich te richten op problemen die ‘relevant zijn voor het heden’, waarbij ze vergeten dat onze tijd decennia duurt en voldoende lang is voor radicale veranderingen.

Fisher schreef in 1926, Keynes schreef in 1936, en Phillips in 1958. De economische professie heeft hier dus niet één, maar zelfs drie kansen gemist om vooruit te kijken naar de volgende crisis. De stagflatie van de jaren 70 heeft de meeste economen compleet verrast; zelfs doctoraatsstudenten (die de meeste tijd hebben om de recente wetenschappelijke literatuur door te nemen) slaagden er niet in om het gelijktijdig voorkomen van werkloosheid en inflatie te verklaren. Pas op het einde van het decennium maakte het model van geaggregeerde vraag en geaggregeerd aanbod zijn intrede in inleidende handboeken.

Uit dit verhaal blijkt dat de ivoren toren wel degelijk een reden van bestaan heeft. Eigenaardige economische modelletjes die helemaal niet relevant lijken voor het heden, kunnen enkele decennia later van groot belang worden voor de ontwikkeling van de economische wetenschap.

Voorbeeld 4: Curves van vraag en aanbod

Reeds in de 19de eeuw vinden we een aantal voorbeelden van ivoren torentjes. De zogenaamde vroege marginalisten waren doorgaans wetenschappers met een natuurwetenschappelijke en wiskundige achtergrond, terwijl de ‘mainstream’ economen eerder uit een achtergrond van wijsbegeerte en rechtsgeleerdheid voortkwamen. Bovendien waren deze marginalisten vaak academische buitenbeentjes, die in de universiteiten weinig aan bod kwamen. Een voorbeeld is Johann Heinrich von Thünen, die al in de eerste helft van de 19de eeuw aan locatie-analyse deed met behulp van differentiaalrekening. Al in 1838 beschreef Cournot een wiskundig model voor hoeveelheidsconcurrentie in een markt van duopolie. In 1854 publiceerde Gossen zijn hoofdwerk, waaruit onder meer zijn befaamde wetten voortkwamen. Ontgoocheld omwille van het uitblijven van erkenning, liet hij haast de volledige oplage vernietigen (waardoor de eerste druk van dit werk behoort tot de paradepaardjes van de echte verzamelaar). Wat zou er gebeurd zijn met de economische wetenschap als Alfred Marshall, de au-

teur van het meest dominante handboek economie rond 1900, deze auteurs niet in het voetlicht zou hebben geplaatst?

Helemaal schrijnend is het ontstaan van de vraag-en-aanbodcurves, het allereenvoudigste basismodel van de economische wetenschap, dat normaal gesproken reeds in de eerste weken van een inleidend college economie aan bod komt. In 1863 publiceert Hans von Mangoldt zijn *Grundriss*, waarin tevens de allereerste grafische representatie van vraag en aanbod voorkomt. Omwille van de afwezigheid van een periode-analyse komt zijn beschrijving van vraag en aanbod wat eigenaardig over (Mosselmans 1997), maar de geometrische representatie van vraag en aanbod als 'vraag' en 'aanbod', los van de specifieke karakteristieken van het goed en onafhankelijk van allerlei 'versturende factoren', maakt wiskundige micro-economie pas mogelijk. Maar ook Von Mangoldt kreeg in zijn eigen tijd weinig aandacht en stierf verbitterd. Helaas betekende zijn overlijden nog niet het einde van de miskennis. Na Von Mangoldts dood publiceerde Kleinwächter namelijk een nieuwe editie van Von Mangoldts hoofdwerk, waarbij de vraag- en aanbodcurven evenwel vakkundig verwijderd zijn.

"Die § 62 bis 67 (die Lehre vom Preise) mußten vollständig umgearbeitet werden, da es mir geradezu unmöglich ist mich mit dem Gedanken vertraut zu machen, daß graphische Darstellungen und mathematische Formeln das Verständnis der volkswirtschaftlichen Gesetze erleichtern sollen. Ich berufe mich hierwegen (...) auf von Mangoldt selbst, der auf Seite 62 und 63 der ersten Auflage seines "Grundrißes" ausdrücklich bemerkt, daß an eine praktische Anwendung der von ihm entwickelten mathematischen Formeln auf die Preisbildung vorläufig nicht zu denken sei, weil die erforderliche Voraussetzung hierfür, nämlich die statistische Ermittlung der wirklich vorhandenen Nachfrage oder des Angebotes zur Zeit noch fehle. Algebraische Formeln, die zeigen wie sich das x oder y aus a, b, c und so weiter zusammensetzt, sind dort am Platze, wo man für das a, b und c wirkliche Ziffern einstellen und somit das x oder y tatsächlich berechnen kann. Wo aber das a, b und c selbst unbekannte Größen sind - wie von Mangoldt selbst zugesteht - und (meines Erachtens) auch immer unbekannte Größen bleiben werden, da halte ich jede Algebra für unnötigen Ballast".¹²

¹² H. von Mangoldt (1871), pp. VI-VII.

Als het aan Kleinwächter had gelegen, dan was er dus nooit zoiets als wiskundige economie ontstaan. Ook heeft hij twijfels bij de toepassing van statistische technieken. Laat die statistiek nu net de drijvende kracht zijn achter econometrie, in onze tijd de hoogst aangeschreven subdiscipline van de huidige economische wetenschap. (in Nederland verdienen econometrici, vijf jaar na afstuderen, het meest van alle Nederlandse academici, als we tenminste de tandartsen even buiten beschouwing laten). De ‘ivoren toren’ kan dus wel degelijk betrekking hebben op de meest fundamentele onderdelen van de economische wetenschap.

Voorbeeld 5: De huidige recessie

Toch moeten we niet steeds al te ver terug gaan in het verleden. Ook in de huidige debatten over de recessie vinden we veel mythes en misverstanden. Een ervan is dat Keynes een socialist was en dat derhalve Keynesianisme automatisch leidt naar socialisme. Een ander is dat Keynes uitsluitend keek naar fiscale politiek en een tegenstander was van monetair beleid. Het is erg eenvoudig om deze stellingen te weerleggen, uitgaande van de achtergrond van Keynes’ denken en zijn doelstellingen. Keynes behoorde tot de intellectuele elite die trachtte het kapitalisme te redden van de Grote Depressie zonder Marxistische revolutie, gegeven dat de Bank of England weigerde aandacht te besteden aan zijn twee boeken over monetair beleid of aan zijn adviezen over de aanpak van de crisis. Volgens Keynes moest de overheid de economie zeker niet overnemen, maar wel in de bres springen wanneer de private investeringen, het meeste volatiele bestanddeel van het nationale inkomen, het lieten afweten. Een tijdelijke injectie van overheidsinvesteringen zou de economie doen heropleven via de werking van de multiplier. Dat overheidsinterventie als dusdanig zeker geen doel op zich was voor Keynes, blijkt ook uit zijn absurde voorbeeld van de flessen: (Keynes 1936, p. 129)

“If the Treasury were to fill old bottles with banknotes, bury them at suitable depths in disused coal-mines which are then filled up to the surface with town rubbish, and leave it to private enterprises on well-tried principles of laissez-faire to dig the notes up again (...), there need be no more unemployment and, with the help of the repercussions, the real income of the community, and its capital wealth also, would probably become a good deal greater than it actually is. It would, indeed, be more sensible to build houses and the

like; but if there are political and practical difficulties in the way of this, the above would be better than nothing.”

Waarom is het relevant erop te wijzen dat Keynes geen socialist was? Omdat in sommige kringen het gebruik van het woord ‘socialisme’ volstaat om het debat te fnuiken. In diezelfde kringen beschouwt men monetair beleid doorgaans als het enige instrument dat consistent is met economische theorie.

In de mechanische wereld van het Walrassiaanse algemene evenwichtsmodel lijkt al helemaal geen ruimte te bestaan voor economische depressies en activistisch optreden van de overheid.¹³ De naamgever van dit model, Walras, was echter wel degelijk een socialist, al is dit misschien niet al te zeer bekend bij Engelstalige economen. In dit verband vermelden we de bijeenkomst van de AEA in Atlanta in 1979, alwaar Jude Wanniski, een columnist van de *Wall Street Journal*, zijn boek *The Way the World Works* voorstelde tijdens het nuttigen van een glaasje champagne. Scott was erin geslaagd om gedurende vijf minuten beslag te leggen op de tijd van de auteur. Trots verklaarde Wanniski dat hij de conventionele economische theorie had verworpen, en de gehele geschiedenis van het economisch denken had doorgewerkt om een auteur te vinden die de situatie van stagflatie kon verklaren. De persoon die hij vond was Léon Walras.

Scott verslikte zich bijna in zijn champagne in zijn poging om een lachsalvo te onderdrukken. Hij had ooit een project gedaan over Walras in de geschiedenis van het economisch denken. Als econoom wist Scott bovendien dat destijds zowel micro- als macro-economie gebaseerd waren op Walras, de eerstgenoemde via de algemeen-evenwichtstheorie en de laatstgenoemde via Hick’s neoklassieke synthese. Wanniski was niet aan het rebelleren, hij was enkel het slachtoffer van een verkeerde interpretatie. Ironisch genoeg wist Scott ook dat Walras zeker geen uitgesproken voorstander van een *laissez-faire* benadering was, en al helemaal geen verdediger van een supply-side economics. Walras was zeker niet rechtser dan George Orwell, wiens anti-totalitarisme vaak verward wordt met een libertaire kijk.

Hoe dicht stond Walras’ wetenschappelijke theorie in de *Elements* bij zijn politieke standpunten die we in zijn andere werken vinden? Heeft hij het socialisme verlaten om zijn pure theorie te kunnen schrijven, of maakte hij een duidelijk onderscheid tussen pure theorie en ideologie, net zoals

¹³ Zie bijvoorbeeld de nieuw klassieken zoals Lucas en Barro waar de evenwichtsbenadering tot in het extreme in door getrokken. Sturing vanuit het monetair beleid heeft hier zoals bekend geen effect en de bewegingen van de conjunctuur komen louter voort uit wat Solow ooit “optimal blips in optimal paths” heeft genoemd: willekeurige fluctuaties in productiviteit en preferenties.

talrijke kerkgangers: het geloof belijden op zondagvoormiddag en vervolgens negeren tijdens de rest van de week? Koppl (1995) heeft een antwoord klaar:

“... [Walras’s] neoclassical theory is often taken to represent some sort of idealized capitalism (Mirowski 1987, p. 92; Walker 1989, p. 1). As we have seen, Walras was not aiming at ‘capitalism.’ He was aiming at ‘scientific socialism.’ His involvement with the cooperative movement is well-known as is his scheme for land nationalization. In his Etudes d’économie appliquée, Walras even toys with possibilities which look for all the world like market socialism. Speaking of the different possible combinations of private and public enterprise, Walras held that it would not be possible to leave all production to the private sector.”

Dus misschien moest er niet om Wanniski, maar om Scott gelachen worden. Walras representeert de essentie van de neoklassieke traditie, maar dat weerhoudt hem er niet van om inspiratie te leveren voor en assistentie aan te ontwikkelen alternatieven. Wanneer in een breder kader geplaatst, ontwaren we zelfs een evolutionair denken in Walras. De algemene evenwichtstheorie is dan maar een beperkt model om de huidige toestand te beschrijven los van ‘versturende oorzaken’, terwijl net die ‘versturende oorzaken’ aandacht verdienen vanwege het beleid, dat gericht moet zijn op het nastreven van een hogere staat van ontwikkeling (zie hierover Jolink 1996).

De conclusie luidt hier dat we, alvorens een paradigma aan te vallen, eerst iets moeten begrijpen over dat paradigma. Anders riskeren we het aan te vallen omwille van iets wat het niet is.

Een tweede conclusie hieruit is dat de geschiedenis zich herhaalt. De hedendaagse theoretici van het algemeen evenwicht (DSGE of dynamic stochastic general equilibrium) hebben de huidige recessie gemist omdat ze een evenwicht veronderstelden waar er geen bestond, net zoals gebeurde tijdens de Grote Depressie. Tieben (2009) wijst ons op dit punt en tevens op een reeks andere lessen die uit die periode kunnen getrokken worden.

Conclusie

De conclusies die we uit deze verhalen kunnen trekken raken aan de kern van de zaak. Door de geschiedenis van het economisch denken te negeren,

missen economen belangrijke kansen om hun inzichten te verbeteren omtrent reële instituties achter marktprijzen, de complexe verhouding tussen werkloosheid en prijsveranderingen, en de wederkerende oorzaken van economische recessies. In elk van deze gevallen is de geschiedenis van het economisch denken belangrijk om zowel het heden als de toekomst van de economie te begrijpen.

Auteurs

Robert Scott Gassler is hoogleraar economie aan het Vesalius College in Brussel, e-mail: rgassle@vub.ac.be. Bert Mosselmans is Dean van het Vesalius College in Brussel, e-mail: bert.mosselmans@vub.ac.be

Literatuur

- Baumol, W.J. en A. S. Blinder, 1979, *Economics: Principles and Policy*. New York, Harcourt Brace Jovanovich.
- Becker, G.S., 1976, *The Economic Approach to Human Behavior*, Chicago: University of Chicago Press.
- Becker, G.S., 1981, Altruism in the Family and Selfishness in the Market Place, *Economica*, vol. 48(189): 1-15.
- Becker, G.S., 1996, *Accounting for Tastes*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Boulding, K.E., 1970, *Economics as a Science*, New York: McGraw-Hill.
- Boulding, K.E., 1971, After Samuelson, Who Needs Adam Smith?, *History of Political Economy*, vol. 3(2): 225-37.
- Braudigan, R., 1970, *Rommel Drives on Deep into Egypt*, New York: Delacorte Press.
- Buiter, W., 2009, Moderne macro-economen moeten eens goed in de spiegel kijken, *Me Judice*, vol. 2(30 maart), <http://www.mejudice.nl/node/182> Translation of his: The Unfortunate Uselessness of Most 'State of the Art' Academic Monetary Economics, <http://blogs.ft.com/maverecon/2009/03/the-unfortunate-uselessness-of-most-state-of-the-art-academic-monetary-economics/>
- Butler, E., 2001, Preface to Adam Smith, *The Theory of Moral Sentiments*. <http://www.adamsmith.org/smith/tms-intro.htm>.
- Collard, D., 1978, *Altruism and Economy: A Study in Non-Selfish Economics*, New York: Oxford.
- Colander, D. (ed), 2006, *Post-Walrasian Macroeconomics: Beyond the Dynamic Stochastic General Equilibrium Model*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Davar, E., 2006, Review of Walras Studies in Applied Economics, *European Journal of Political Economy*, vol. 22(4): 1016-19.
- Fisher, I., 1926, A Statistical Relation between Unemployment and Price Changes, *International Labour Review*, vol. 13(6): 785-92.¹⁴
- Frazer, J.G., 1894, *The Golden Bough: A Study in Comparative Religion*, New York and London: Macmillan.
- Gassler, R.S., 2007, Socialism without an Auctioneer: Walras as a Heterodox Economist, European Association for Evolutionary Political Economics, Porto, 1-3 november.
- Gintis, H., 2009, *The Bounds of Reason: Game Theory and the Unification of the Behavioral Sciences*. Princeton: Princeton University Press.
- Howey, R.S., 1937, Review of Walras, *Études d'Économie Politique Appliquée and Études d'Économie Sociale*, *American Economic Review*, September: 536-38.

¹⁴ George Stigler, the editor of the *Journal of Political Economy*, included this article in the section called 'Lost and Found' 81(2) Part I (March-April 1973), pp.496-502, and added the title 'I Discovered the Phillips Curve'.

- Jolink, A., 1996, *The Evolutionist Economics of Léon Walras*. London: Routledge.
- Katzner, D., 2006, *An Introduction to the Economic Theory of Market Behavior: Microeconomics from a Walrasian Perspective*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Keynes, J.M., 1923, *A Tract on Monetary Reform*. London, Macmillan and co., limited.
- Keynes, J.M., 1936, *The general theory of employment, interest and money*. London: Macmillan and Co., ltd.
- Keynes, J.M., 1930, *A Treatise on Money*. New York, Harcourt, Brace and Company.
- Kirman, A., 2006. Foreword, in Colander.
- Koppl, R., 1995, The Walras paradox, *Eastern Economic Journal*, vol. 21(1): 43-55. Reprinted in: Walker, D. (ed.), *The Legacy of Léon Walras* (2 volumes), Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2001.
- Kregel, J. A., 1995, Neoclassical Price Theory, Institutions, and the Evolution of Securities Market Organisation, *Economic Journal*, vol. 105(429): 459-70.
- Landreth, H. en D.C. Colander, 2002, *History of Economic Thought*. 4th edition. Boston: Houghton Mifflin.
- Lee, F.S., 2009, *A History of Heterodox Economics: Challenging the Mainstream in the Twentieth Century*. New York: Oxford.
- Mangoldt, H. von, 1871, *Grundriss der Volkswirtschaftslehre*. Geredigeerd door Friedrich Kleinwächter, 2de editie, Berlin.
- Mercer, J., 2009, The Altruism in Economics, May, www.odemagazine.com
- Mirowski, P., 1987, Shall I Compare Thee to a Minkowski-Ricardo-Leontier-Metsler Matrix of the Mosak-Hicks Type? Or, Rhetoric, Mathematics, and the Nature of Neoclassical Economic Theory, *Economics and Philosophy*, vol. 3(1): 67-96.
- Mosselmans, B., 1997, De weggelaten wiskunde van Hans von Mangoldt, *Economische Statistische Berichten*, vol. 82(4115): 592-94.
- Neumann, J. von en O. Morgenstern, 1944, *Theory of Games and Economic Behavior*, Princeton: Princeton University Press.
- Phillips, A.W.H, 1958, The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861–1957. *Economica*, vol. 25(2): 283-99.
- Smith, A., 1776, *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. E. Cannan (ed.), New York: Modern Library.
- Smith, A., 1976, *The Theory of Moral Sentiments*. Indianapolis: Liberty Classics.
- Stigler, G.J., 1969, Does Economics have a Useful Past?, *History of Political Economy*, vol. 1(2): 217-30.
- Tesfatsion, L., 2006, Agent-Based Computational Modeling and Macroeconomics, Ch. 9 of Colander (ed).
- Tieben, B., 2009, Met Wicksell terug naar een relevante macro-economie, *Me Judice*, vol. 2(8 april), <http://www.mejudice.nl/node/187>
- Walker, D., 1989, A Primer on Walrasian Theories of Economic Behavior, *History of Economics Society Bulletin*, vol. 11(1): 1-24.

- Walras, L., 1974, *Éléments d'Économie politique pure, ou Théorie de la Richesse sociale*. Paris: Economica, 1988. (édition compare des éditions de 1874, 1889, 1896, 1900, 1926 (et de l'édition de l'Agrégé de 1938) augmentée de la traduction des notes de William Jaffé dans *Elements of Pure Economics*, 1954. Publié avec le concours du Centre Nationale des Lettres). (Auguste et Léon Walras : Œuvres économiques complètes, VIII).
- Walras, L., 1992, *Etudes d'economie politique appliquée: Théorie de la production de la richesse sociale*. Paris: Economica, 1992.
- Walras, Léon, et al. *Etudes d'economie sociale: Théorie de la repartition de la richesse sociale*. Paris: Economica, 1990.
- Walras, Leon (1874), *Elements of Pure Economics: Or the Theory of Social Wealth*, translated from the French by William Jaffé, Homewood, Illinois: Irwin, 1954, reprinted Fairfield, New Jersey: Augustus M, Kelley, 1977.
- Wanniski, Jude. *The Way the World Works: How Economies Fail – and Succeed*. New York: Basic Books, 1978.